

— a gondviselő Isten, imádkozó gyermekének szívébe adja áldásait: gyógyulást, tanácsot, nyugodalmat pihenést.

„Amikor imádkozol, menj be a te belső szobádba, és ajtódat bezárva, imádkozzál a te Atyáddhoz, aki titkon van; és a te Atyád, aki titkon néz, megfizet néked nyilván“. (Mt 6,6). Szívesen és sokszor értjük Jézus e szavát szó szerint. Jó is, ha valaki bibliaolvasásra és imádkozásra elvonul lakásának valamely csöndes zugába. Szeretnék arra emlékeztetni, hogy azok az emberek, akik a hegyoldalon Jézusnak ezt a szavát hallgatták, nem éltek olyan lakásviszonyok között, hogy szó szerint értelmezhetők volna Jézus szavát. Azután pedig az igazságnak megfelelően meg kell állapítanunk, még ha valakinek egész sor szobája áll rendelkezésére, azokba ma föltartózatlanul behatol a gond, és ott van a világ lármás hangja messze tájakról is. Megfigyeltem azt — az emberek nem akarnak magukra maradni. S ha mégis így maradnak, nem tudnak mit kezdeni a csönddel, a magánnyal. Menekülnek előle. A magány csöndje nélkül pedig az ember sem önmagát nem találja meg, sem Istent. Ezért meg kell keresni a csöndet. Mert meg lehet találni, hogy az ember önmagába nézhessen és megnyugodjon, zavart lelke feloldódjon az imádkozásban. Magunkba kell szállnunk. Oda, ahol nem kavargó már összevissza munkánk hajszája, az anyagi gondok, az emberek tülekedése. Oda, ahol csak ketten maradunk: Isten és én.

Számomra legszebb magány — belső szoba —, amikor a csillagos ég titokzatos mélységeibe tekintek, és anélkül, hogy ajkam szavakat formálna, imádkozom, csak gondolataim és érzéseim szaladnak a csillagok ezreivel kirakott égbolt mélységei felé, Isten csodálatos hatalma, végtelensége, mindenhatósága felé.

Íme az imádság az önmagába néző ember legszebb vallomása. Sokszor még szó sem kell, csak a gondolatnak és érzésnek tisztasága.

Az életre készültök, a lelkési szolgálatra. Nehéz ez az út, akadályokkal és buktatókkal tele, de ezen megóvni és megtartani megtud az őszinte önvizsgálat és imádkozás, hogy életetek szolgáló élet legyen.

„Osztani magad, hogy így sokasodjál, / kicsikhez hajolni — hogy magasodjál, / hallgatni őket — hogy tudd a világot, / róluk beszélni, ha szólsz a világhoz. / Széjjel szóródní, — eső homokra. — / sivatagnyi reménytelen dologra, / s ha nyár se lesz téled, és a táj se zöldőbb, / — kutakká gyűjt a mély: soká isznak belőled.“ (Váci M.: Eső homokra)

Jakob Dénes

LELKI NEVELÉS SZEREPE A TEOLÓGIAI HALLGATÓ ÉLETÉBEN

A lelki nevelés szerepe az, hogy a teológiai hallgatóból lelkész, lelkészi lelkületű embert formáljon. Minden, ami ebben a folyamatban ezt a célt szolgálja, a lelki nevelés részét képezi. Ide tartozik az elmé-

leti felkészülés, a teológiai stúdiumok mindenike: a Biblia, az egyháztörténelem, a rendszeres és a gyakorlati teológia. Nem kívánok ezekkel foglalkozni. Mégis egy sajátos egyéni szempontomat feltárom. Ez pedig abból adódik, hogy én nevem alá ezt írom: lelkész. Így mutatkozom be, ez a mi hivatalos elnevezésünk az egyházban, az irodalomban, a sajtóban, és a közigazgatási szóhasználatban.

Lelkész vagyok — ezt én mindig fenntartással, némi gátlással mondom ki. Lelkész vagyok? Ismerem a lélektan, minden ágát, szakértő vagyok? Lelki pásztor vagyok — ahogy a kívülállók hangoztatják? Elegendő valláslélektant tanultam, a lelki gyógyítás elméletét ismerem? Ismerem eléggé az empathia fogalmát például? Bele tudok-e helyezkedni minden hívem lelki helyzetébe? Minden halottamat meg tudom-e siratni, minden örvendezővel együtt tudok-e örvendezni, igazán, ahogy Pál apostol is elvárja ezt tőlem? Valóban vigyázok eléggé hiveim lelki épségére?

Fenntartásaim az elméleti felkészülés fontos területeire — a lélektan, pszichoterápia, pedagógia, lelkipásztori gondozástan — kívánja felhívni a hallgatók figyelmét

A lelki neveléshez tartozik továbbá a mindennapi préces, a vasárnapi és alkalmi istentiszteletek, a legációk, az ifjúsági együletben való részvétel, a diakónia gyakorlása. Ezekre azért van szükség, hogy általuk a nevelők (teológiai tanárok, lelkészek) és a teológiai hallgatók együttműködésével a nevelési folyamat végbemenjen.

A nevelésben — köztudott — fő helyen van a példaadás. Ennek van a legnagyobb hatékonysága. A jó példát — tudjuk — tőlünk várják a hallgatók. Sokszor mondjuk el, hogy a növendék nem azt csinálja majd, amire tanítottuk, hanem amilyen példát a nevelő felmutatott. Tudjuk, hogy mindez áll a teológiai hallgatók nevelésében is.

Jézus, a mi legfőbb példaadónk, azt tanította tanítványainak, hogy a farizeusok a Mózes székében ülnek, azért amit tanítanak, mindazt tartásuk meg, de ne kövessék azok példáját. Önmagára nézve pedig ismeretes az utolsó vacsora alkalmával tett kijelentése: példát adtam, hogy amiképpen én cselekedtem, ti is úgy cselekedjetek.

A lelkészi lelkület kifermálódásának útján az az ideális eset, amikor egy teológiai hallgató nevelése már a családban megkezdődik. Nem azzal, hogy fiam, már pedig te pap kell légy, hanem egy egészséges vallásos, egyházas szellem elsajátításával, már az első hét évben. Az ilyen családból elinduló növendék lelki nevelése folytatódhatik egy egészséges élő gyülekezetben, ahol életképes egyházi tevékenység folyik, ahol a lelkész közmegebecsülésnek örvend, s példaadó lehet egy ifjú előtt a pályaválasztásban. Innen indul el az önkéntesen megválasztott úton az ifjú a teológiára. Itt már az értelmi és az érzelmi síkon való lelki nevelés zökkenőmentesen haladhat tovább a lelkészi egyéniség, jellem kialakítása felé.

Tudom, hogy vannak kivételek, s nem mindenütt ilyen ideális az ifjú útja idáig. Vannak — elismerem — pillanatnyi döntések, vannak közömbös környezetből kiinduló ifjak, akikből kiváló lelkész lehet. Ők a kivételek.

A nevelés keretében fő helyen van az önnevelés. Itt a nevelést az önnevelés kell kiegészítse, majd később felváltsa. Ez a nevelésnek egy magasabb foka. Amíg ott a hallgató viszonylag passzív befogadója a külső ráhatásoknak, addig itt már előtérbe kerül az ő aktivitása, mozgásba lendül az akarat. Létrejön az önkéntesség, kialakul az erkölcsi autonó-

mia bizonyos foka, kirajzolódik a cél, érvényesülés, a céltudatosság, melynek mozgatórugója a belső kényszer, a hiányérzet, mely arra sarkall, hogy tökéletesítsük egyéniségünket. Az önevelésre számtalan példát találhatunk a történelemben. Hozzánk a legközelebb áll a Körösi Csoma Sándor példája, aki célszerűen és következetesen készíti fel magát arra a nagy útra, hogy felkutassa a magyarok őshazáját. Hozzászoktatta testét a nélkülözéshez. Kérlelhetetlen szigorúsággal szoktatta hozzá lelkét a megaláztatások elviseléséhez, a családásokkal szembeni érzéketlenséghez, a másokkal szembeni könyörületességhez.

A nevelés és az önevelés folyamatában fő szerepet tölt be a hit. Elsősorban a hit kérdését kell önmagunkban megnyugtatóan rendeznünk. Nem akarom azzal áztatni magamat, hogy minden teológiára felvett ifjúknak a hite rendben van. A felvételi vizsgán ezt nem tudják megállapítani a vizsgáztató tanárok. S ha van hite, nem biztos, hogy tiszta unitárius hit-e. Nemcsak azért van szükség a hitre, mert ez hozzátartozik a foglalkozáshoz, hanem azért, mert a hit segítségével egy olyan felülről hozzá nyújtott kezelt fog meg az ifjú, amely őt vezeti előre, emeli fennebb a tökéletesség felé. Legelőször ha kialakítottuk hitfelfogásunkat — annak alapelemeit —, azután már csak tovább építenie kell reá. Ez az első cél, amelyet szem előtt kell tartanunk. Meg kell ismernünk az egyéni imádkozás erejét. A lelkésznek szüntelen imádkozó embernek kell lennie, aki majd mások helyett, másokért is kell imádkozzon. De ez sem csak a foglalkozás szempontjából szükséges. Nem csak egy bizonyos gyakorlatra kell szert tenni, de az imádkozásra úgy kell tekinteni, mint az önevelés eszközére, ahol az Istennel való közvetlen kapcsolat után megtisztul a lélek, megerősödik az akarat, mélyül a szeretet.

Az imádságot meg kell előzze az önvizsgálat, az önismeret, mely mindig ösztönözní fog, s velünk is elmondhatja: nem mondom, hogy tökéletes volnék, hogy már elértem, hanem igyekszem, hogy el is érjem. Az imádkozás nem csak vasárnapi szereplés, de mindennapi életem kell legyen nekünk.

A lelkészi jellem kialakítása két fő szempontból fontos nekünk:

I. a lelkész „alapember“ a társadalomban,

II. a lelkész az az ember, aki a társadalmi együttélés rendjén viszonylag a legtöbb bírálatnak van kitéve.

I. A lelkész a társadalom alapembere. Ezt a kiváltságos helyzetet úgy örökli a történelem folyamán. Abból a tényből ered, hogy a papság az, amely a történelem folyamán először válik ki, különül el a társadalomban. Ő az első szaktektintély. A kereszténységben Jézustól a vallásalapítótól kapott hivatása folytán soha sem távolódhatott el a laikus közösségtől, mint a többi, a papság után kialakult réteg. Ez pedig azért lehetett így, mert hivatása: a nép megváltása, üdvözítése, boldogítása volt, az embereknek Isten ügye mellett való megtartása. Istenhez való kapcsolása, a mások szolgálata volt. Ennek érdekében minden eszközt megragadott. Művelte a tudományt, a művészetet, a földművelést, a háziipart stb-t, a kimondottan kultikus foglalatossága mellett. Ezt a helyzetét a lelkész megtartotta a későbbiekben is, amikor a társadalom elkezdi megváltozni, kiteljesedett. Hozzá tértek vissza gyakran — mint Sámuelhez az őszövet-ségi nép, mikor a királyválasztásban is ő kellett eljárjon —, ő kellett odaálljon, ahol szükség volt a segítségére.

Hadd idézzem fel az én ifjúkoromból az 50-es évek kommunista időszakát. Ebben az időben, a földművesekre óriási terheket tettek, azért,

hogy megtörjék gazdasági erejüket és bekényszeríthessék a kollektív gazdálkodási formába, s amit keserves három évtizedes kínlódás, szenvedés és kudarc követett. Elvették utolsó szem gabonájukat, az adószedők lefoglalták utolsó bútordarabjaikat is; kényszermunkára fogták őket. A kommunista államgépezet kilakoltatta saját házukból a tehetségesebb gazdákat, akiket kulákoknak, osztályellenségnek minősített és felszámolásukat fennen hirdette. A Szovjetuniót dicsőítő forradalmi dalokat énekeltettek velük, s a vallást, az egyházat kigúnyolták, javaiból kifosztották. Minden társadalmi osztályt a földművesek ellen állítottak csatarendbe. A tanügyiiek is kollektív gazdaságot szerveztek szabadidejükben. Ebben a helyzetben egyetlen réteg: a papság maradt a nép oldalán. Amikor mindenki elvtárs lett, akkor egyedül a lelkész megmaradt tiszteletes úrnak. Ő fogalmazza a kéréseket a hivatalokhoz, a sérelmek orvoslására, ő adja a tanácsot gazdasági, egészségügyi, jogi kérdésekben, ő próbálja a valódi kultúrértékeket megvédeni. Ő az egyetlen, akit háta mögött is tiszteletes úrnak emlegetnek az emberek. Az ilyenek, mint például az én nevelő lelkészem, Gellérd Imre, példakép állhattak előttünk, akik valamit akartunk tenni a mi népünkért. Felemelni, vigasztalni, boldoggá tenni — ez fogalmazódott meg bennünk akkor, mint a mieink iránti erkölcsi kötelesség.

Ez volt a hivatás tűzének első szikrája bennünk. Sokat nem tehetünk, mert a közülünk kiemelkedőket bebörtönözték, megzizedelve sorainkat. Akik megmaradtunk, csendben őriztük, tápláltuk a tüzet, a hit, a reménység lángját, a szeretet melegét. Őriztük, ahogy lehetett, a nyáját. Az 1989-es fordulat idején ismét alapemberekre volt szükség. Odaállítanak az elnöki asztal mellé a polgármesteri hivatalban, meg kell nyitni a gyűlést, el kell döntení, ki legyen az új vezetője a községnek. Jön a kérdés: meg kell szervezze a lelkész az RMDSZ-t, nincs, aki az emberekkel foglalkozzon, nem is hallgatnak akárkire. Itt az egyház, a Dávid Ferenc Egylet, fel kell támasztani. Volt ifjúsági egylet, újra meg kell szervezni, a Nőszövetséget meg kell indítani. Mindenütt valamit mondani kell: alapembernek kell lenni. Az összeomlott gazdasági életre is gondolni kell, annak újjáépítését is szíveden kell hordozd. Segélyek jönnek külföldről, azt is a lelkészekhez viszik, s nekik gyűlik meg a bajuk vele. Mindehhez bölcs szívre van szükség, hogy józanul döntení tudjon, hogy minden körülmények között megállhasson, hogy alapember maradjon.

Nagy lelki erő kell, hogy tiszta fejű, tiszta lelkű, higgadt, jellemes, gerinces, igazságszerető, megértő, megbocsátani tudó, türelmes... s ki tudná felsorolni, hogy milyen legyen a lelkész. Ennek az embertípusnak a kialakításában van a lelki nevelésnek a szerepe a teológián.

A lelkészi hivatáshoz hősiesség és mártíromság vállalás, céltudatosság és határozottság kell. Pál apostol is erre utal, aki azt írta: „Semmiel se gondolk, életem se drága, csakhogy elvégezzem a rámbizottakat... ismerős vagyok a jóllakással és a nélkülözéssel, a hideggel, és a meleggel... A zsidóktól ötször kaptam negyvenet egy híján. Háromszor megostoroztak, egyszer megkövezték... veszedelemben folyóvizeken, veszedelemben rablók közt, veszedelemben népem között... veszedelemben a pusztában, veszedelemben hamis atyafiak közt... Fáradtságban és nyomorúságban, gyakorta való virrasztásban, gyakorta való böjtölésben, hidegben és mezítelenségben“. (2Kor 11)

Nekünk elsősorban nem önmagunkat kell megváltanunk, hanem egy népet, egy egyházat, amelyért lelkészi hivatást vállaltunk. Nem önmagunk

kell itt e poszton meggazdagodjunk, hanem egy egyházközséget kell felvirágoztatnunk. Nemesak önmagunkra kell vigyáznunk, hanem a mi gyülekezetünkre. És ez a hely nem szabad ugródeszka legyen senki számára, ahonnan majd kimegy nyugatra, vagy akármilyen más magasabb polcra. A lelkész nem mehet el még Magyarországra sem. Nekünk ott kell allnunk az őrhelyen. Az unitárius lelkészek nagy többsége mindig szegény ember volt. Ezt a sorsot vállalni csak az tudja, akiben lemondás, áldozatvállalás, mértékletesség van. Ezt kell a lelki neveléssel elsajátítani. A lelkész nem állhat oda, hogy közössége vagyonát prédálja, hogy saját javára használja fel, ahogy ezt mások teszik. A lelkésznek önzetlennek kell lennie. Ahhoz, hogy sárban járjon naponta, gyenge lakásban töltsen a telet, az egyszerű emberekkel is el tudjon beszélgetni, ahhoz szerénységre kell rászoknia a pályára készülő fiatalnak. Ha kevés a jövedelme és pótolni akarja, Pál apostol módjára, „tulajdon kezével munkálkodva“ pótolhatja szerény fizetését is. Nem kell szégyellnie a fizikai munkát.

Szegény a mi népünk. Lelkileg is. A lelkész nem lehet anyagias ember. Ez az egyik, ami leginkább lejárhatja becsületét. Sorsközösséget kell vállalnia népével. Így erősítheti a közösségi érzést hívei között. Mindenért ami körében történik, felelősséget kell vállalnia Isten és emberek előtt. A lelkész számadó, akire rá van bízva egy közösség, egy bizonyos mennyiségű talentum. Látva hivatásának fontosságát, soha nem szabad elbizakodnia, mintha minden titkot és minden tudományt is ismerne. A legegyszerűbb embertől is van mit tanulni. Az igazsághoz azonban mindig következetesen kell ragaszkodnunk, de annak kimondásában kiméletesnek kell lennünk, mert a fejhez vert igazságok veszélyt hozhatnak a lelkészre. Valahogy így, ilyen és ehhez hasonló úton érdemli meg a közmegebecsülést, hogy szeretettel nyíljon meg előtte az ajtó, hogy bizalommal forduljon feléje a hívek közössége, hogy „tiszteletes úr“ legyen, hogy az öröklött megtiszteltetést ne csak átvegye, hanem meg is tartsa; s ha elődje eljátszotta, ő elég rátermett legyen arra, hogy jussát ismét kiharcolja.

II. A lelkészi lelkület azért is fontos, mert a lelkész az az ember, aki a társadalmi együttélés rendjén a legtöbb bírálatnak van kitéve. Tehát nemesak a megtisztelő hely jár ki neki, de része van a kimondottan ellenszenves, a közömbös emberi magatartással való összeütközésben is. A központban van, elől van, látják, beleütköznek azok, akiknek ez kézenfekvő. Egy gyarlósággal terhelt világ vár a ma szolgálatba lépő lelkészre.

Mi ugyan hiszünk az ember jóra való készségében, de a letűnt négy évtized mindenkit belerántott a vétkek örvényébe. A meg hasonlós jelei ma még nyilvánvalóbbak, mint 1989 előtt. A lelkész újra és újra elmondhatja: „Bűnösökkel járok forró szeretettel. Érzem, közülük való vagyok — az elítéltekhez tartozom magam is. És mostantól kezdve nem tagadom meg őket, mert hogyan tagadhatnám meg magamat“ (Walt Whitman). A legelső követelmény, hogy a lelkész a bűnösök között a legkevésbé legyen bűnös. Fontos, hogy hajlandó legyen a bűnbánatra. A büntudatot érezni kell. Itt jön újra az önvizsgálat segítségünkre. Meg kell tanulnunk bocsánatot kérni és megbocsátani. Nem lehetek bosszúálló, nem rendezhetek bosszorkányüldözést. Jézus azt tanította, hogy hetvenhét-szer is meg kell bocsátani. A békességet, függetlenül attól, hogy hogyan keletkezett a harag, én kell elkezdjem, különben nem lesz békesség köztem és a rám

haragvók között. Tromfolni nemcsak hogy nem keresztényi, nem lelkészi, de nem is érdemes. A lelkésznek eleve tudnia kell, hogy ő egyedül van, egyedül marad az egyik oldalon, ha nem a békességet keresi. Főlösképpen ezzel a mondattal kezdeni a viszályok megoldásához: „majd én megmutatom“. Megmutatni csak egyet lehet, azt, hogy meg tudok bocsátani az ellenem vétkezőknek. Szánalmas, ha a lelkész és a hívek a törvényen keresik a maguk igazságát egymás ellenében.

Manapság találkozunk rágalmazókkal elég gyakran. Joggal, jogtalanul, de nagyon hamar odavágják a valós vagy vélt igazságukat arcunkba. Ha nem szemünkbe, ha csak hátunk mögé, majdnem mindegy, hiszen a hívei között mozgó lelkész nagyon hamar tudomást vehet róla, hogy mit tartanak felőle az emberek. Türelmesnek kell lenni. Nem szabad tudomásul venni. Nem szabad felvenni az odadobott kesztyűt. Az idő jó orvos.

Korunk egy másik körtünete a közömbösség. Ezzel szemben nekünk kitartónak, következetesnek kell lennünk. Nem jönnek istentiszteletre, gyűlésbe, egyetbe? Mi akkor se hagyjuk el, amit elkezdtünk. Mert ha csak egyszer marad el az istentisztelet, gyűlés, azzal, hogy úgysem jönnek, máris én döntöttem romba, amit eddig építettem. Aki nem készül fel a szolgálatra azzal, hogy úgysem jönnek, s véletlenül betoppan egy nem várt gyülekezet, mit mond nekik akkor a lelkész? Egy kisebbségben élő, egy megnyomorított, egy megtépázott lelkű, egy reményt vesztett, bizalmatlansággal terhelt világ vár reánk. Nagy eredménnyel rombolta le a múlt a lelkészek tekintélyét, de maguk a lelkészek is odaálltak a torzkép modelljének a világ elé. Itt kell a törhetetlen hit, a reménység; a bátorság, mellyel szembenézünk még azokkal is, akik ha szólásra emelkedünk, szembe kacagnak. Rugalmas, alkalmazkodó képességű körültekintő, de nem csüggedő emberek kell legyünk.

Anyagilag függő viszonyban vagyunk híveinktől. Ezt újra megérezte a lelkészi kar most a pénz elértéktelenedése következtében szükségessé váló fizetésemeléskor. Bármilyen kellemetlen, ezt is el kell fogadni. Egyetlen tényező tudja enyhíteni kellemetlen érzésünket, éspedig az, ha tiszta a lelkiismeretünk és a pénztári számadásunk.

Azt hiszem, hogy ennyi elég is ahhoz, hogy a lelki készültség fontosságára rámutassak. Egy kissé éles ill. sötét képet tártam előtökbe. Azért tettem, hogy majd csalódás ne érjen kint az életben a lelkészi pályán. Aki úgy érzi, hogy mindezekkel nem képes szembenézni, talán jobb, ha ki sem megy a gyülekezetbe.

Igyekeztem a lelki nevelés szükségességét aláhúzni. Utaltam bizonyos szempontokra, melyek a lelkészi pálya sokoldalú igényességét, mondhatnók nehézségeit, de főleg hivatásjellegét emelik ki. A hivatás egy eszményi fogalom, amelyhez lélek, szív, lelkesedés, elszántság, áldozatvállalás, kitartás, nagy hit és lankadni nem tudó szeretet igényeltetik.

Előadásomat azzal a gondolattal zárom, hogy boldogok leszünk, mi gyakorló lelkészek, ha a következő években megüresedett egyházközségeinkben láthatjuk majd a mai teológiai hallgatókat, akik lelkészi lelkülettel a jövő társadalom alapjait fogják képezni, egy Isten akarata szerinti, kiegyensúlyozottabb társadalmi együttélés megvalósulása érdekében.

A TEOLÓGIAI HALLGATÓK KÖZÖSSÉGE

A Magyar Értelmező Szótár a „közösség“ címszó alatt a következőket fogalmazza meg: „Közös élet vagy munkaviszonyok között élő, illetve közös eszmék, célok által egyesített emberek csoportja“. Ez a megállapítás érvényes a teológiai hallgatók közösségére is. Hiszen ennek a csoportnak van közös élettevékenysége, célja és eszméje. S ha a kört arra szűkítjük, hogy unitárius teológiai hallgatók közössége, akkor a közös eszmék és célok méginkább kihangsúlyozódnak, megerősödnek és egységessé kovácsolódnak.

A teológiai hallgatók közössége azon személyekből, lányokból és fiúkból áll, akik sikeresen tették le a felvételi vizsgát. Az így egybekerült személyek a teológián eltöltött idő alatt arra kapnak képesítést, hogy tanulmányaik bevégezése után unitárius keresztény hitelveket hirdessenek Jézus tanításának szellemében, az Unitárius Egyház szolgálatában.

Igy az ország különböző területéről egybekerült fiatalok a teológiai közösségnek a tagjai öt éven keresztül, míg el nem végzik tanulmányaikat és lelkészképesítő oklevelet szereznek.

Mint minden közösség, ez is különböző szabályok, előírások szerint működik. Ezekhez minden teológiai hallgatónak igazodnia kell. Abban, hogy egy közösség mennyire „olajozottan“ működik, nagy szerepe van az úgynevezett „íratlan szabályoknak, törvényeknek“ is, amiknek be- vagy be nem tartása megacéloz vagy csak lazán tart össze. Ezeket betartani, teljesíteni az itt eltöltött idő alatt, mindenkinek kötelessége. A be nem tartott szabályok miatt ez a közösség egy olyan hajóhoz hasonlítható, mely a jéges tengerbe fagyott. S míg a közösségi szellem melege nem enyhíti fel a közömbös közösségi tagok lelkének hidegét, s nem árasztja maga körül az „új élet“, a közösségi szellem fuvallatát, megmozdulni lehetetlen, s csak helybenmaradásra, mozdulatlanságra, megmerevedésre van kárhóztatva. Ahonnan hiányzik a közösségi szellem, ott olyan az élet, mint amilyent a növények, a fák élnek télen. Éppen csak vegetálnak fagyban, hidegben, sötétben. De ha érvényesülnek az együvé-tartozás szabályai, akkor minden él, látszani és teremni akar. Ezért nem keli a közösséget téli álomra ítélve hagyni, hanem közös erővel újjáéleszteni kell.

I. A közösség feladatai

Íde elsősorban az egymás kölcsönös építése tartozik. Ha ez megszűnik, akkor a teológiai közösség megszűnt igazi közösség lenni. Az igazi közösségben a tagok nemcsak a maguk jólétéről, hanem a többiekéről is gondoskodnak. Ha örül egy tag, vele együtt kell örülnének a többi tagok